

ANDRZEJ SZCZEPANIAK

Archiwum Muzeum Narodowego w Warszawie

**MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE DO DZIEJÓW
MUZEUM NARODOWEGO W WARSZAWIE I JEGO ZBIORÓW
ZGROMADZONE WE WŁASNYM ARCHIWUM
– WIADOMOŚCI WSTĘPNE¹**

Muzeum Narodowe w Warszawie powstało w 1862 roku pod nazwą Muzeum Sztuk Pięknych. Stosowne postanowienia zostały opublikowane w dokumencie zatytułowanym: „Ustawa o Wychowaniu Publicznym w Królestwie Polskim” z dn. 8 (20) maja 1862 roku.² Pierwotna siedziba znalazła swoje miejsce w dwóch gmachach na terenie byłego Uniwersytetu Warszawskiego przy ul. Krakowskie Przedmieście 26. Jego honorowym dyrektorem został mianowany senator Justynian Karnicki (1806-1876). W roku 1870 Muzeum na krótko przeniesiono do Pałacu Mostowskich, a rok później do Pałacu Paca. W 1876 roku zostało ono jednak definitywnie zamknięte, a zgromadzone zbiory zmagazynowane na blisko ćwierć wieku. W tym bardzo trudnym dla Muzeum okresie z pomocą pospieszyły władze miasta, które pomimo licznych trudności wynajęły statecznie stosowny lokal w Domu Neprosa przy ulicy Wierzbowej 11. Umożliwiło to ponowne otwarcie Muzeum dla publiczności 1 października 1900 roku. Wielkie zasługi oddał tej sprawie ówczesny dyrektor Muzeum Cyprian Lachnicki (1824-1906).³ W 1915 roku Muzeum zostało oficjalnie przejęte przez miasto, a w roku następnym 21 września uchwałą Zarządu Miasta przemianowane na Muzeum Narodowe m.st. Warszawy.⁴ Na tymczasowe nowe pomieszczenie zbiorów wynajęto siedzibę przy ul. Podwałe 15. Oficjalnie udostępniono je publiczności 18 stycznia 1922 roku. W latach 1916-1935 Muzeum kierowane było przez pułkownika Bronisława Gembarzewskiego (1872-1941), a po potem aż do 1982 roku przez profesora Stanisława Lorentza (1899-1991). Przez te wszystkie lata (poza okresem wojny i okupacji) Muzeum nieustannie się rozwijało systematycznie powiększając swoje zbiory. W latach 1927-38 wybudowano nowy istniejący do dzisiaj gmach⁵ w Alejach Jerozolimskich (kamień węgielny wmurowano 15 czerwca 1927 roku). Jego uroczyste otwarcie nastąpiło 18 czerwca 1938 roku. W czasie wojny i okupacji

¹ Do tej pory poza drobnymi wzmiankami nie powstało żadne opracowanie, które prezentowałoby archiwalia zgromadzone Archiwum MNW.

² Biblioteka MNW, sygn.: I. H.P.19, s.355.

³ Pełnił funkcję dyrektora w latach 1876-1906

⁴ W roku 1918 nazwa została zmieniona na „Muzeum Narodowe w Warszawie” (MNW).

⁵ Według projektu architekta i urbanisty Tadeusza Tołwińskiego (1887-1951).

znaczna część zbiorów została zniszczona lub wywieziona do Niemiec. W wyniku prowadzonych walk ucierpiały również gmach Muzeum. Samo Muzeum przemianowane zostało na Museum der Stadt Warschau. Wkrótce po wyzwoleniu 7 maja 1945 roku dekretem „o upaństwowieniu Muzeum Narodowego w Warszawie”⁶ nastąpiła zmiana jego statusu z muzeum miejskiego na państwowe. Okres powojenny charakteryzował się gwałtownym wzrostem liczby muzealiów co uczyniło je jednym z najbogatszych muzeów w Polsce. Obecnie ich liczba zbliżona jest do około jednego miliona pozycji inwentarzowych. Jego zbiory obejmują sztukę epoki starożytnej, średniowiecznej, nowożytnej i nowoczesnej. Są one nieprzerwanie prezentowane na ekspozycjach stałych i wystawach czasowych.

Najlepszą ilustracją do dziejów Muzeum Narodowego w Warszawie i jego zbiorów są jego archiwalia⁷ szczególnie te zgromadzone we własnym Archiwum. Przez długie lata nie miały one swego stałego miejsca. Gromadzone były różnych miejscach: w kancelarii, sekretariatach dyrektorów, bibliotece, archiwum ikonograficznym, a także na terenie innych komórek organizacyjnych. Nie sprzyjało to ich właściwej ochronie. Dodatkowo warunki przechowywania pogarszały liczne peregrynacje i zawieruchy dziejowe. Szczególnie duże spustoszenie materiałów archiwalnych w MNW przyniosła druga wojna światowa. Również po wojnie utracono (nierzadko bezpowrotnie) sporą część ważnych archiwaliów w wyniku braku dostatecznego nadzoru nad nimi lub niespójnej polityki ich gromadzenia.⁸

Pierwsze próby poprawy istniejącej sytuacji podjęto dopiero w drugiej połowie lat osiemdziesiątych XX wieku.⁹ Korzystne dla Archiwum MNW zmiany nastąpiły jednak jeszcze później, bo dopiero po historycznym przełomie roku 1989. Wyodrębnione w tym czasie jako samodzielna komórka organizacyjna Archiwum MNW podjęło wysiłek gromadzenia, zabezpieczania, przechowywania, opracowywania i udostępniania dokumentacji powstałej w wyniku szeroko rozumianej działalności Muzeum od daty jego powstania w 1862 roku po współczesność.¹⁰ Aktualnie jego zasób liczy ona około 200 mb akt (w tym około 180 mb kat. A). W większości powstały one po II wojnie światowej (akta wcześniejsze zachowały się w bardzo okrojonej liczbie). Obejmuje on głównie materiały

⁶ Dz. U. Nr 18, poz.98.

⁷ Autor ma tu na myśli tylko te archiwalia, których wytwórcą było MNW. W artykule tym pomija losy archiwaliów obcych, które znajdowały lub znajdują się na terenie Muzeum.

⁸ Dla przykładu – w latach sześćdziesiątych XX wieku część z nich przekazano do Archiwum Państwowego m.st. Warszawy.

⁹ Zarządzenie nr 7 Dyrektora MNW z dnia 28 czerwca 1988 roku z dniem 1 lipca wprowadzało w życie instrukcję kancelaryjną i instrukcję o organizacji i zakresie działania archiwum zakładowego.

¹⁰ Obok materiałów wytworzonych przez Muzeum, Archiwum MNW przechowuje niewielką ilość obcych jednostek, które w przeszłości w różnych okolicznościach trafiły do jego niego i zostały włączone do zasobu.

wytworzone przez Muzeum, które dokumentują przede wszystkim wszelkie przejawy jego statutowej działalności. Pośrednio jednak ilustrują również życie miasta i kraju (w tym życie wybitnych publicznych postaci). Oddzielnie w Muzeum gromadzone są materiały ikonograficzno-fotograficzne (Zbiory Ikonograficzne i Fotograficzne)¹¹ i materiały fotograficzne (Dział Dokumentacji Wizualnej)¹². Wśród akt typowych zgromadzonych w Archiwum MNW znajdują się akta: administracyjne, finansowo-księgowo, osobowe, gospodarcze.

Wśród akt specyficznych do najliczniejszych i najważniejszych należą akta dokumentujące: naukowe opracowania dzieł sztuki, wystawy, konserwację dzieł sztuki, działalność wydawniczą i oświatową.

Zasób Archiwum MNW obok dokumentacji wytworzonej przez Muzeum obejmuje również materiały, których wytwórcą nie jest Muzeum. Należą do niej: wycinki prasowe, spuścizny i depozyty.

Cały zasób Archiwum jest ewidencjonowany (inwentarzami kartkowymi, spisami zdawczo-odbiorczymi i spisami z natury). Najstarszy inwentarz kartkowy założony został w 1972 roku i objął akta powstałe w latach 1862-1971, które wówczas znajdowały się w Archiwum MNW. Od początku 2004 roku dostępny¹³ jest on również w wersji elektronicznej poprzez IZĘ (Inwentarz Zespołów Archiwalnych, wersja 3.0), która zawiera trzy indeksy (geograficzny, osobowy i przedmiotowy). W roku 2000 powstał inwentarz kartkowy dla wycinków prasowych, który objął lata 1890-2000. Od tego momentu dalej prowadzony jest on już na bieżąco. Spisy zdawczo-odbiorcze ewidencjonują akta napływające do Archiwum od 1992 roku. Spisy z natury powstały w 1999 roku i swym zasięgiem objęły te akta, które w latach 1972-1998 trafiły do Archiwum w sposób nieformalny i wcześniej nie były ewidencjonowane.

Poza inwentarzami kartkowymi pozostaje również część akt, których wytwórcą nie jest Muzeum, a które w jakimś stopniu dotyczą szeroko rozumianej jego działalności. Są one ujęte spisami akt. Należą do nich spuścizny po wybitnych pracownikach oraz depozyty obcych instytucji bardzo luźno związanych z Muzeum.

Inwentarz kartkowy z 1972 roku dzieli się na cztery działy w układzie chronologicznym. Wewnątrz każdego z nich wydzielono grupy akt w układzie tematycznym. W nich poszczególne jednostki archiwalne opatrzone zostały numeracją ciągłą (numerus currens). Aktualnie podział ten przedstawia się w sposób następujący:

I. Muzeum Sztuk Pięknych (lata 1862-1916), sygn. 1-109.

1. Akta Muzeum Sztuk Pięknych, sygn. 1-90.

¹¹ Zbiory Ikonograficzne i Fotograficzne obejmują materiały z zakresu kultury i sztuki polskiej i obcej oraz rękopisy; główna ich część pochodzi z XIX i pierwszej połowy XX wieku.

¹² Dział Dokumentacji Wizualnej gromadzi i udostępnia wszystkim zainteresowanym negatywy, diapozytywy i odbitki fotograficzne.

¹³ W chwili obecnej dostęp do niej mają tylko pracownicy Archiwum MNW.

2. Akta Zarządu Pałaców Cesarskich,¹⁴ sygn. 91-102.
 3. Akta rodziny Marconich,¹⁵ sygn. 103-105.
 4. Akta dotyczące domu przy ul. Wróbla 15,¹⁶ sygn. 106-109.
- II. Muzeum Narodowe w Warszawie (lata 1916-1939), sygn. 110-652.
1. Akta finansowe, sygn. 110-229.
 2. Akta ogólnie-organizacyjne, sygn. 230-330.
 3. Korespondencja ogólna i dyrektorów, sygn. 331-374.
 4. Akta dotyczące stałych ekspozycji, zbiorów, zakupów dzieł sztuki, depozytów, wypożyczeń i konserwacji muzealiów, sygn. 375-472.
 5. Akta dotyczące wystaw, sygn. 473-535.
 6. Akta dotyczące biblioteki, dokumentacji fotograficznej i zbiorów ikonograficznych, sygn. 536-551.
 7. Akta dotyczące wydawnictw, sygn. 552-556.
 8. Akta budowy i kupna budynków muzealnych, sygn. 557-575.
 9. Akta dotyczące Arkadii i Mysłakowa,¹⁷ sygn. 576-577.
 10. Akta towarzystw, komitetów i innych muzeów, sygn. 578-593.
 11. Akta osobowe, sygn. 594-615.
 12. Akta Komisariatu Rządu m.st. Warszawy,¹⁸ sygn. 616-630.
 13. Akta Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego,¹⁹ sygn. 631-645.
 14. Sprawozdania, rejestry, korespondencja towarzystw i komitetów, sygn. 646-650.
 15. Akta Towarzystwa Przyjaciół MNW, sygn. 651-652.
- III. Muzeum Narodowe w Warszawie (lata 1939-1945), sygn. 653-725.
- IV. Muzeum Narodowe w Warszawie (lata 1945-1971), sygn. 726-1491.
1. Akta finansowe, sygn. 726-751.
 2. Akta ogólnie-organizacyjne, sygn. 752-784.
 3. Korespondencja ogólna i dyrektorów, sygn. 785-833.
 4. Akta dotyczące stałych ekspozycji, zakupów dzieł sztuki, depozytów i wypożyczeń, sygn. 834-1064.
 5. Akta dotyczące konserwacji muzealiów, sygn. 1065-1069.
 6. Akta dotyczące wystaw czasowych, sygn. 1070-1203.
 7. Akta dotyczące biblioteki, dokumentacji fotograficznej i zbiorów ikonograficznych, sygn. 1204-1212.
 8. Akta dotyczące wydawnictw, sygn. 1213-1233.

¹⁴ Wiąże się między innymi z dziejami Muzeum Sztuk Pięknych.

¹⁵ J.w.

¹⁶ J.w.

¹⁷ Wiąże się między innymi z dziejami Muzeum Narodowego w Warszawie.

¹⁸ J.w..

¹⁹ J.w.

- 9.Referaty, pogadanki, artykuły i opracowania pracowników MNW, sygn.1234-1244.
- 10.Akta dotyczące inwestycji, odbudowy, remontów, sygn.1245-1287.
- 11.Akta dotyczące oddziałów i innych muzeów, sygn.1288-1380.
- 12.Opinie i ekspertyzy, sygn.1381-1388.
- 13.Akta osobowe, sygn.1389-1423.
- 14.Akta dotyczące UNESCO, ICOM, ICOMOS,²⁰ sygn.1424-1458.
- 15.Materiały do Biuletynu MNW, sygn.1459-1491.

Drugi inwentarz kartkowy obejmuje wycinki prasowe z lat 1890-2004 (sygn. W-1 – W-595) i zbudowany jest w układzie chronologicznym. Poszczególne jednostki gromadzą materiały według zagadnień tematycznych. Spisy zdawczo-odbiorcze (od numeru 1 do 90)²¹ ujmują akta różnych komórek organizacyjnych Muzeum. Wśród nich znajduje się sześćdziesiąt siedem spisów zawierających materiały archiwalne. Spisy z natury (od numeru 1 do 47) zawierają czterdzieści pięć spisów z materiałami archiwalnymi .

Spuścizny²² gromadzą:

- Materiały Ireny Jakimowiczowej, 334 jednostek archiwalnych.
- Materiały Dariusza Kaczmarzyka, 53 jednostki archiwalne.
- Materiały Stanisława Lorentza, 77 jednostek archiwalnych.
- Materiały Janiny Ruszczycówny, 20 jednostek archiwalnych.

Depozyty zaś obejmują:

- Akta Polskiej Sekcji AICA,²³ 64 jednostki archiwalne.
- Akta Sekretariatu Konkursu na Wydarzenie Muzealne Roku,²⁴ 354 jednostki archiwalne.

Do najstarszych archiwaliów Muzeum Narodowego w Warszawie należy grupa akt Muzeum Sztuk Pięknych. Powstawały one pierwszych miesiącach działalności Muzeum w 1862 roku. Swym zasięgiem ujmują okres ponad pięćdziesięciu lat jego istnienia. Ilustrują, niestety w sposób bardzo selektywny, dzieje Muzeum i trudne początki muzealnej kolekcji. Wśród nich znajdują się:

- Akta Muzeum Sztuk Pięknych w Warszawie dotyczące się organizacji Muzeum i lokalu, lata 1862-1864, sygn.15;
- Akta Muzeum Sztuk Pięknych w Warszawie dotyczące się etatu i wszelkich summ (sic!) na Muzeum wyznaczonych oraz rozporządzeń i sprawozdań z wydatków, lata 1863 -1868, sygn.7;

²⁰ J.w.

²¹ To numer ostatniego spisu akt przyjętych do Archiwum MNW.

²² W opracowaniu.

²³ AICA – Międzynarodowe Stowarzyszenie Krytyków Sztuki.

²⁴ Agenda Ministerstwa Kultury.

- Inwentarz Muzeum Sztuk Pięknych w Warszawie za rok 1863, sygn.4;
- Spis szczegółowy odlewów gipsowych w płaskorzeźbie nabytych w Paryżu u P. Desachy w roku 1862 dla Muzeum Sztuk Pięknych, sygn.3;
- List Wojciecha Gersona, rok 1884, sygn.10a;
- Akta osobiste Jacentego Sachowicza [kustosza Muzeum Sztuk Pięknych], lata.1863-1867, sygn.14;
- Akta Muzeum Sztuk Pięknych w Warszawie dotyczące się Stypendystów Rządowych i ich prac, lata 1863-1866, sygn.12.

Szczególne miejsce w tej grupie akt zajmuje:

- Spis Akt Muzeum Sztuk Pięknych w Warszawie, [rok 1915], sygn.10a.

Zawiera on listę bardzo cennych 19 poszytów, w których znajdowały się akta Muzeum Sztuk Pięknych obejmujące lata 1862-1915. Dzięki niemu możemy przekonać się, że mimo bardzo burzliwych dziejów do dnia dzisiejszego zachowały się prawie wszystkie z pośród wówczas wymienionych.

Do najważniejszych materiałów źródłowych do dziejów MNW należą jego statuty, regulaminy, zarządzenia, instrukcje, uchwały, protokoły z różnych posiedzeń, plany pracy, sprawozdania, a także akta Rady Muzealnej, akta Towarzystwa Przyjaciół Muzeum Narodowego. Część z nich została zebrana w samodzielne jednostki takie jak:

- Statut Muzeum Narodowego w Warszawie zatwierdzony przez Radę Miejską dn.14.IV.1921 roku, sygn.248;
- I. Statut Muzeum Narodowego z 12.VIII.1946 r., II. Schemat organizacyjny z 10.XII.1956 r., sygn. 772;
- Regulamin tymczasowy Zarządu Muzeum Narodowego m.st. Warszawy, rok 1916, sygn.235;
- Regulamin przejęcia państwowych zbiorów sztuki Muzeum Narodowego w Warszawie z 18.X.1937 r., sygn. 314;
- Instrukcja kancelaryjna z 1961 roku, sygn. 780;
- Sprawozdania roczne i miesięczne z wykonania budżetu, lata 1917-1923, sygn.140;
- Sprawozdanie z działalności Muzeum Narodowego m.st. Warszawy od 1.IV.1918 do 31.III.1919 roku, sygn.234;
- Sprawozdanie z działalności Komitetu Budowy Gmachu Muzeum Narodowego w Warszawie w roku 1927/28, sygn.280;
- Sprawozdania z działalności MNW, lata 1939-1940, sygn. 653;
- Akt uroczystego otwarcia Muzeum Narodowego w Warszawie w jego tymczasowej siedzibie przy ul. Podwale 15, z dnia 18.I.1922, sygn.263;
- Towarzystwo Przyjaciół MNW – statut, protokoły posiedzeń, rok 1916, sygn.651;
- Skorowidz alfabetyczny członków Towarzystwa Przyjaciół MNW – nazwiska, adresy, lata 1916-17, sygn. 652.

Bardzo cennych informacji dotyczących różnych aspektów działalności Muzeum dostarcza bogata korespondencja. Trud jej wertowania dostarcza wciąż nowych odkryć czego dowodem mogą być:

- Listy i telegramy z okazji otwarcia Działu Sztuki Zdobniczej MN w nowym gmachu przy Al. 3-go Maja [dnia 15 stycznia 1932 roku], sygn.298;
- Korespondencja dotycząca zakupu zbiorów malarstwa od małżonków Popławskich, lata 1924-1936, sygn.449;
- Telegram z wiadomością o przesłanym błogosławieństwie od Ojca Świętego z okazji położenia kamienia węgielnego pod Muzeum Narodowe, rok 1927, sygn.563;
- Korespondencja z władzami okupacyjnymi dotycząca zbiorów MN, lata 1940-1944, sygn.680;
- Korespondencja – meldunki o kradzieżach w Muzeum Miasta Warszawy,²⁵ lata 1942-1943, sygn.692a;
- Korespondencja dotycząca powrotu z Francji zbiorów zapisanych MNW testamentem Jakuba hr. Potockiego, lata 1945-1947, sygn. 835;
- 100-lecie Muzeum Narodowego – obchody. Korespondencja, materiały organizacyjne, rok 1962, sygn. 782;
- Korespondencja z muzeami, KC PZPR, Stronnictwem Demokratycznym, Ministerstwem Szkolnictwa Wyższego, innymi instytucjami i osobami prywatnymi, rok 1962, sygn.820;
- List Ks. Arcybiskupa Karola Wojtyły do Dyrektora Prof. Stanisława Lorentza z dn. 1.VI.1967, spis z natury 20/8.

Ważne dla dziejów Muzeum są jego archiwalia dotyczące własności, inwestycji, remontów, odbudowy i administracji. Mimo licznych strat w Archiwum MNW zachowały się takie teczki jak:

- Inwentarz ruchomości Muzeum Narodowego, lata 1917-1934, sygn.114;
- Sprawy przejęcia budynków na cele muzealne, lata 1918-1922, sygn. 557;
- Budynek ul. Podwale 15 - sprawa oddania budynku na Muzeum, nadbudowa, remont, lata 1920-1931, sygn. 558;
- Zaproszenie na uroczystości poświęcenia kamienia węgielnego pod budowę gmachu Muzeum Narodowego i Muzeum Wojska., rok 1927, sygn.562;
- Akt erekcyjny MN – tekst aktu wmurowanego w podwaliny gmachu, rok 1927, sygn.561;
- Plan budynku MN przy ul. Podwale 15 – plan drugiego pietra, rok 1936, sygn.570;
- Założenia projektowe rozbudowy strony południowej gmachu Muzeum Narodowego w Warszawie, rok 1965, sygn.1286a;
- Rozbudowa gmachu MNW (korespondencja, protokoły z posiedzeń, wytyczne), lata 1959-1961, sygn.1286b.

²⁵ Oficjalna nazwa, która zastała nadana przez władze okupacyjne.

Dowodów dramatycznych chwil jakie przeżywało Muzeum w czasie wojny i okupacji dostarczają między innymi:

- Opaska służbowa „Obrona przeciwlotnicza”, rok 1939, sygn. 299;
- Meldunek do Komendy Bloków Zastrzeżonych [o zniszczeniach wyrządzonych w gmachu Muzeum Narodowego w wyniku popołudniowego nalotu 20 września 1939 r.], sygn.299;
- Rozporządzenie o konfiskacie dzieł sztuki w Generalnym Gubernatorstwie z dnia 16 grudnia 1939 r. i pierwsze postanowienie wykonawcze z dnia 15 stycznia 1940 r., odpis, sygn.657;
- Pomieszczenia w gmachu [Muzeum] zajęte przez formacje SS [...], rok 1941, sygn. 698.

Liczne są akta dotyczące finansów Muzeum. Zawierają one oprócz typowych akt finansowych między innymi korespondencję dotyczącą darów i zakupów muzealiów. Mimo banalnych tytułów warto zajrzeć do takich teczek jak na przykład:

- Budżet Muzeum Narodowego na rok 1919/1920 oraz korespondencja, lata 1918-1920, sygn.117;
- Wniosek o powiększenie budżetu Muzeum Narodowego, rok 1924, sygn. 149;
- Budżet MNW, rok 1949, sygn.731.

Ciekawy materiał do dziejów Muzeum Narodowego dostarczają akta osobowe, które pochodzą z różnych okresów jego funkcjonowania. Z ich perspektywy można prześledzić wiele aspektów życia muzealnego. Z reguły tworzą one jednoznacznie określone jednostki takie jak:

- Dyplom Ogólno-Polskiego Komitetu Pracowniczego Pożyczki Narodowej, 5.X.1933 r., protokół zdawczo-odbiorczy nr 12/27;
- Lista pracowników Muzeum Narodowego i ich rodzin, wrzesień 1939 roku, sygn.299;
- Wykazy i plany stanowisk, przydziały mięsne, lata 1940-1944, sygn.665b;
- Listy płacy pracowników, lata 1940-1944, sygn.685;
- Legitymacja służbowa Franciszka Strzały. [starszego woźnego MNW], rok.1942, protokół zdawczo-odbiorczy nr 12/30.

Najważniejsze materiały źródłowe do historii zbiorów MNW dostarczają akta dotyczące stałych ekspozycji, darów, zakupów dzieł sztuki, depozytów, wypożyczeń. Tworzą one najliczniejszą grupę akt specyficznych Muzeum. Wśród nich znajdują się między innymi:

- Nabytki Muzeum Narodowego w Warszawie - dary, opinie, wyceny, asygnaty, lata 1902-1935, sygn. 375;
- Umowa dotycząca zakupu obrazu „Stańczyk” Jana Matejki z dn. 2.V.1924 r., sygn.405;

- Wykaz przedmiotów w mieszkaniu śp. Edwarda Neprosa przy ul. Wierzbowej 11, na które reflektuje Muzeum Narodowe, spisany dn. 16.II.29, sygn.418;
- Dar Kazimiery i doktora Leona Nehringów, spisany dn. 4.X.1934 r., kopia, sygn.418;
- Rachunki za eksponaty, lata 1935-1939, sygn.451;
- Lista obrazów ze zbiorów warszawskich przywiezionych przez Dr [Karola] Estreichera z Bawarii, rok 1945, sygn.839;
- Spis dodatkowy obrazów rewindykowanych ze Śląska, będących własnością Muzeum Narodowego w Warszawie, sporządzono dn. 26.IV.1946 r., odpis, sygn.840b;
- Spis dzieł sztuki i zabytków znajdujących się w pałacu śp. Jakuba hr. Potockiego w Paryżu przy ul. Euler nr 2 do przejęcia przez Muzeum Narodowe w Warszawie, sporządzono 3.VII. 1946 r., sygn. 835;
- Protokół otwarcia kufrów zawierających zabytki polskie, a znajdujących się w sejfie „Bank of Montreal”. 21 sierpnia 1946 r., odpis, sygn.1291;
- Uchwała Komitetu Ministrów do Spraw Kultury z dn.15 maja 1949 r. o utworzeniu Muzeum Dzieł Ksawerego Dunikowskiego, sygn.854;
- Protokół zdawczo-odbiorczy zabytków archeologicznych przekazanych Państwowemu Muzeum Archeologicznemu w Warszawie przez Muzeum Narodowe w Warszawie dnia 6.VIII.1952 r., sygn. 877;
- Protokół zdawczo-odbiorczy [sreber przekazanych do Muzeum Historycznego w Warszawie przez Muzeum Narodowe w Warszawie] dnia 17.IV.1953 r., sygn. 877;
- Straty Działu Numizmatyki Starożytnej MNW [w wyniku II wojny światowej], sporządzono dn.13.IV.1957 r., sygn. 840b.

Bardzo cenne dla statutowej działalności Muzeum są opinie i ekspertyzy pracowników naukowych. Zebrane do nich materiały znajdują się w takich teczkach jak:

- Ekspertyzy i wyniki badań prof. Kazimierza Kwiatkowskiego, lata 1950-1962, sygn.1386;
- Protokół z posiedzenia Komisji badań nad obrazem Leonarda da Vinci „Dama z gronostajem” z dn.18 czerwca 1953 r., sygn.1383;
- Protokoły z prac badawczych nad tryptykiem Memlinga oraz związana z tym korespondencja, lata 1957-58, sygn.1388.

Znakomitym ich uzupełnieniem są spuścizny po pracownikach naukowych Muzeum.

Należą do nich:

- Materiały Ireny Jakimowicz.

Ta wybitna badaczka i krytyk sztuki współczesnej, długoletni kurator Muzeum pozostawiła 334 tecki, w których przez lata gromadziła różne

współczesne jej materiały związane z interesującymi ją artystami (każdy artysta lub ich grupa mieli założoną oddzielną teczkę). Wśród zgromadzonych materiałów znaleźć można m.in.: notatki z przeprowadzonych kwerend, wycinki prasowe, reprodukcje poszczególnych prac, zaproszenia na wernisaże, prowadzoną korespondencję, wypisy z różnych dokumentów.

- Materiały Dariusza Kaczmarzyka.

Doktor Dariusz Kaczmarzyk, wieloletni pracownik naukowy Muzeum, zgromadził 53 tecki i pudła różnych materiałów archiwalnych. Wśród nich również te o istotnym znaczeniu dla badań polskiej historii sztuki. Zgromadzone archiwalia są wynikiem jego wieloletnich zainteresowań naukowych, które wykorzystywał w swojej pracy zawodowej.

- Materiały Stanisława Lorentza

W materiałach po wieloletnim dyrektorze Muzeum znajdują się przede wszystkim korespondencja i fotografie, które często dopełniają informacje zawarte w materiałach Muzeum.

- Materiały Janiny Ruszczyćówny.

Archiwalia pozostawione przez kustosz malarstwa polskiego, wybitną znawczynię portretu dokumentują jej warsztat pracy.

Kolejną grupę akt specyficznych Muzeum stanowią archiwalia dotyczące wystaw czasowych. Zawierają one między innymi scenariusze wystaw, spisy eksponowanych muzealiów, kosztorysy organizowanych prezentacji, zaproszenia. Dla przykładu warto wymienić:

- Scenariusz i spisy eksponatów wypożyczonych na wystawę Stefana Batorego i Jana III, rok 1933, sygn. 482;

- Wystawa Aleksandra Gierymskiego, lata 1938-1939, sygn. 485;

- Wystawy w MNW, lata 1936-1939, sygn.486;

- Wystawa obrazów ze zbiorów dr Jana Popławskiego - korespondencja, koszty urządzenia, lista zaproszonych gości, informacje do prasy, lata 1935-1936, sygn.488;

- Akta wystawy „Warszawa oskarża”, lata 1945-46, sygn.1070b;

- Wystawa „Zbrodnie niemieckie w Polsce” – korespondencje, odpisy rachunków, rok 1946, sygn.1083.

Dużą grupę tworzą akta dotyczące wydawnictw. Szczególnie wyróżniają się tecki z materiałami do wydawanych przez Muzeum periodyków – Rocznika i Biuletynu, np.:

- Materiały do Rocznika Muzealnego, t. I, rok 1938, sygn.553.

Nieliczne choć bardzo interesujące są akta dotyczące biblioteki, dokumentacji fotograficznej i zbiorów ikonograficznych. Wśród nich znajdują się:

- 1.Regulamin Biblioteki. 2.Statut MNW z dn.14.IV.1921 roku, lata 1918-1925, sygn.536;

- Akta dotyczące rewindykacji zbiorów bibliotecznych z ZSRR, rok 1922, sygn.537;
- Inwentarz Biblioteki, stan na dz.1.I.1925 r., sygn.541/1;
- Dary [dla Biblioteki Muzeum], lata 1926-1928, sygn.544.

Przedstawiony zasób Archiwum MNW i krótka prezentacja wybranych jego jednostek dowodzą, że mimo poważnych strat jakie poniósł w przeszłości, zawiera on wciąż podstawowe materiały źródłowe do dziejów Muzeum i zgromadzonych w nim zbiorów. Mimo wielu braków pozostaje on najlepszą wizytówką swej macierzystej instytucji.